

О.Г. Трембовецький, Д.Ю. Гулеватий

*Національна академія Державної прикордонної служби України
ім. Б. Хмельницького, Хмельницький*

АНАЛІЗ ТА ОЗНАКИ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНИХ РИЗИКІВ, ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ НА ДЕРЖАВНОМУ КОРДОНІ

Державна прикордонна служба України виконує завдання з охорони та оборони державно кордону. Наявність постійних ризиків, викликів та загроз, що спричинені радикальними змінами міжнародної обстановки, значно впливають на погляди щодо характеру загроз безпеці у прикордонному просторі, шляхів їх своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації.

У дослідженні проаналізовано та сформульовано ознаки ризиків, викликів та загроз для національної безпеки України у прикордонному просторі.

Ключові слова: державний кордон, ризик, виклик, загроза, національна безпека України, прикордонний простір.

Вступ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Радикальні зміни міжнародної обстановки, які відбуваються, значно впливають на погляди щодо характеру загроз безпеці у прикордонному просторі, шляхів їх своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації. Тому є актуальними виявлення, формулювання та систематизація проблем, що виникли на цей час, загострилися та мають перспективу розвитку у сфері прикордонної безпеки. Їх розгляд доцільно проводити через призму аналізу воєнно-політичних ризиків, викликів та загроз на державному кордоні з точки зору їх практичного забезпечення в умовах швидкоплинних змін в міжнародному та загальносвітовому безпекових середовищах.

Забезпечення національної безпеки у прикордонному просторі буде можливим при відповіді на питання, що необхідно зробити Державній прикордонній службі України (далі - ДПСУ) для її забезпечення. Результат залежатиме від розуміння змісту поняття «національна безпека України у прикордонному просторі» (далі - нацбезпека) як складової національної безпеки України, де необхідно виділити процеси забезпечення захищеності інтересів людини і громадянина, суспільства і держави [1]. Такий підхід дозволить зрозуміти: де, як та коли виникають у цих процесах перешкоди і передбачити ризики, виклики та загрози їх виникнення та джерела. Без методологічного встановлення змісту зазначених понять для умов забезпечення національної безпеки України у прикордонному просторі не можливе їх визначення та градація.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор. Дослідженням питань, щодо забезпечення національної безпеки України займа-

лись такі науковці як Косевцов В.О., Олексієнко Б.М., Серватюк В.М., Катеринчук І.С. Однак більшість наукових праць свідчать про різні погляди на трактування понять «ризик», «виклики», «загрози» та їх ранжування. В дослідженні пропонується розглядати їх як різні ступені впливу на забезпечення національної безпеки у прикордонному просторі. У понятійному ряду ризик є найнижчим рівнем небезпеки, а загроза є найвищим її рівнем. Наш підхід буде спиратись на прийняті в нашій країні загальнодержавні поняття відповідно до Стратегії національної безпеки України.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою даної статті є провести аналіз та встановити ознаки існуючих воєнно-політичних ризиків, викликів та загроз, що становлять небезпеку національній безпеці України у прикордонному просторі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Спектр основних можливих загроз національній безпеці України у воєнно-політичній сфері розкрито в Законі України «Про основи національної безпеки України» [1], Воєнній доктрині та Стратегії національної безпеки України. Проте на сьогодні вони потребують уточнення та конкретизації місця та ролі ДПСУ з урахуванням їх забезпечення у прикордонному просторі.

Нацбезпека є складною системою, де тільки люди здатні вибирати способи, прийоми та методи діяльності, які захищають від загроз або націлені на їх знешкодження ґрунтуючись на аналізі можливості зміни характеру та змісту умов зниження безпеки [2].

У прикордонному просторі як і взагалі безпека і небезпека існує в умовах взаємодії суб'єктів і об'єктів та середовища їх існування. До них можемо віднести ДПСУ, державні органи, громадські організації та інші установи, до компетенції яких відносяться забезпечення нацбезпеки людини, громадянина, суспільства, державним інтересам які захищаються.

Нацбезпеку у прикордонному просторі можемо уявити як трьох компонентну складову:

1. Відсутність небезпеки для «людини-громадянина – суспільства – держави».
2. Захищеність «людини-громадянина – суспільства – держави» у випадку виникнення небезпеки.
3. Наявність засобів і сил та їх здатність попереджувати та долати загрозу.

Зміст нацбезпеки у прикордонному просторі необхідно уявляти як багатофакторну, багатофункційну та багаторівневу складну систему, яка повинна забезпечити найбільший баланс між життєво важливими інтересами «людини-громадянина – суспільства – держави» та створення необхідних умов щодо функціонування системи їх відношень. Крім того, нацбезпека повинна забезпечувати необхідний рівень непохитності розвитку «людини-громадянина – суспільства – держави», вона також залежить від: національної ідеї як вкладу у розвиток міжнародного співтовариства, де українська держава своїм розвитком підтверджує цей тезис; виживати в кризових міжнародних умовах; повністю реалізувати національні інтереси як в середині так і за межами країни, включаючи силове протистояння у глобальних та регіональних конфліктах [2].

У прикордонному просторі забезпечується життєво важливі потреби існування та розвитку людини, громадянина, суспільства і держави і середовища їх існування, а також здійснюється їх захист від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх факторів. Вивчення Конституції України дозволило згрупувати життєво важливі потреби:

Людини-громадянина – забезпечення прав та свобод; духовний і інтелектуальний розвиток; гідність людини; збереження його життя та здоров'я; особиста безпека; відповідний рівень матеріальних умов існування за умов сталої тенденції його росту.

Суспільства – формування зрілого суспільства; зміцнення родинних стосунків; контроль суспільства над державою; подолання демографічної і екологічної кризи; поступовий економічний розвиток; духовне відродження нації ті її інтелектуальний розвиток.

Держави – захист суверенітету і територіальної цілісності; створення основ правової демократичної держави; соціально – політична і економічна стабільність; захист конституційного устрою, правопорядку, шляхом боротьби з корупцією, організа-

ною злочинністю; ефективна зовнішня внутрішня політика; забезпечення обороноздатності.

Висновком міркувань над змістом нацбезпеки у прикордонному просторі буде те, що перераховані вище життєво важливі потреби постійно знаходяться під впливом певних умов. Серед них негативні створюють небезпеку існуванню і розвитку «людини-громадянина – суспільства – держави».

Важливе значення для розуміння небезпеки є їх трактування. Спираючись на [3–4] небезпека - це об'єктивне існування можливого впливу на об'єкт безпеки, який може нанести збиток, принести шкоду, погіршити його стан, надати розвитку не бажану динаміку або параметри. Таке визначення дозволяє ранжувати небезпеки в залежності від масштабів шкоди, яка може бути заподіяна життєво важливим потребам, а також національним інтересам України.

Воєнна доктрина України визначає три види небезпек: військово-політичні ризики, військово-політичні виклики, загроза застосування воєнної сили.

Зміст поняття «воєнно-політичний ризик» викладено як наміри або дії однієї зі сторін зовнішніх або внутрішніх відносин, які спрямовані на досягнення власних інтересів і можуть за певних умов опосередковано заподіяти шкоду національним інтересам іншої сторони. Приведене поняття ризику забезпечення захищеності «людини – суспільства – держави» не повністю відображає зміст та особливості діяльності ДПСУ як суб'єкта складової державних гарантій цього процесу та є загальним. Воно потребує уточнення базуючись на зовнішньому і внутрішньому середовищах прикордонного простору.

Враховуючи різні тлумачення поняття «воєнно-політичний ризик» та особливості оперативно-службової діяльності ДПСУ, поняття «воєнно-політичний ризик» можемо сформулювати наступним чином:

воєнно-політичний ризик у прикордонному просторі - це сукупність обставин, факторів, намірів або дій учасників соціальних, воєнно-політичних відносин, які існують у прикордонному просторі та які за певних умов можуть призвести до зниження рівня забезпечення національної безпеки Державною прикордонною службою України.

У нашому випадку воєнно-політичний ризик - це прогнозована поява явищ у прикордонному просторі, які разом або поодиноці здатні принести збиток захищеності «людини – громадянина – суспільства – держави». Його поява з негативними ознаками знижує забезпечення національної безпеки та ускладнює існування позитивного результату.

Необхідно розуміти, що за певних обставин воєнно-політичний ризик може трансформуватись у більш вищу ступінь небезпеки. Різні вчені по-різному вбачають таке перетікання станів, але більшість з

них визнають, що наступний стан є «виклик». Деякі окремі групи дослідників стверджують про зворотній процес.

Поняття «воєнно-політичний виклик» - це наміри або дії однієї зі сторін воєнно-політичних відносин, що спрямовані на досягнення власних цілей без урахування інтересів іншої сторони, з усвідомленням можливості заподіяння шкоди таким інтересам.

Так О.В. Левченко, В.В. Троцький, І.С. Василенко [5] вважають, що приведені вище визначення поняття «воєнно-політичний виклик» не дозволяють на практиці провести межу або відокремити його від поняття «воєнно-політичний ризик», тому вони пропонують під викликом розуміти сукупність обставин, факторів та дій протилежної воєнно-політичної сили, які призвели (призводять) до формування передумов до виникнення воєнної загрози Україні. Продовжує їх думку А.А. Сергунін [6], де він розглядає виклик як сукупність обставин, на які необхідно реагувати і у тому випадку, коли вони не несуть загрози, тому що вони негативно впливають на стан безпеки. Деякі вчені вбачають у виклику початок формування загрози [7].

Проаналізувавши погляди різних вчених щодо змісту поняття «виклик» в умовах забезпечення національної безпеки у прикордонному просторі, його тлумачення потребує уточнення з урахуванням вище приведених думок. Так, поняття «воєнно-політичний виклик» - це виявлена дія або сукупність дій однієї зі сторін воєнно-політичних відносин, які спонукають іншу сторону до заходів по нейтралізації негативного їх впливу на стан національної безпеки у прикордонному просторі та запобігання перетікання їх у воєнну загрозу.

Забезпечення захисту України від загроз є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави, що законодавчо визначено та закріплено у відповідних актах. Зміст воєнної загрози як виду небезпеки сформульовано у Воєнній доктрині України. Її найвищим станом є загроза застосування воєнної сили. Саме поняття «загроза застосування воєнної сили» містить наміри або дії однієї зі сторін воєнно-політичних відносин, які свідчать про готовність до застосування воєнної сили проти іншої сторони з метою досягнення власних цілей.

Різні групи вчених по-різному тлумачать зміст воєнної загрози [8–9]. Де значення слова «загроза» визначається як можливість або неминучість виникнення чогось небезпечного, прикрого, важкого для кого, чого-небудь; те, що може заподіяти яке-небудь зло, якусь неприємність, або як сукупність умов і факторів, які створюють небезпеку життєво важливим інтересам особистості, суспільства й держави. Також загрозу трактують як можливість виникнення якогось чинника, здатного заподіяти яке-небудь зло

певному об'єкту. Спираючись на наведене та положення Воєнної доктрини України, під поняттям «загроза застосування воєнної сили» пропонується розуміти дії протилежної воєнно-політичної сили, які свідчать про безпосередню підготовку або готовність до застосування воєнної сили проти України [10].

Тлумачення понять «ризик», «виклик», «загроза» приводить до необхідності їх ранжування у відповідності до небезпеки, яку вони можуть заподіяти захищеності інтересів людини і громадянина, суспільства і держави у прикордонному просторі. Їх розставлення за важливістю необхідно здійснити в залежності від рівня міждержавних відносин. Так, першим рівнем вважати міждержавні відносини, де відсутній прямий конфлікт інтересів, а другим вважати міждержавні відносини, де є ознаки підготовки суміжної держави або групи держав до вирішення суперечностей воєнним шляхом. Принципова відмінність між такими рівнями небезпеки лежить у площині врегулювання суперечностей, що виникають. Так на першому рівні їх розв'язання може здійснюватися шляхом укладання міждержавних угод, проведення робочих зустрічей найвищих посадових осіб держав, створення міждержавних комісій, тощо. А другий рівень потребує заходів військового характеру.

Деякі вітчизняні та іноземні військові науковці не розглядають взагалі міждержавні відносини як фактор ранжування небезпек. Їх погляди спрямовуються до зв'язування ступенів небезпек з підготовкою до застосування воєнної сили. В залежності від наростання останніх формуються заходи та ступені готовності збройних сил до військових дій [5]. Запропонований підхід не відображає змісту забезпечення захисту національної безпеки у прикордонному просторі, він не враховує змісту понять ризик та виклик та відводить для них місце, де зароджується загроза. Така класифікація більш стосується процесу перетікання виклику в загрозу та безпосередньо загрози.

Також не менш важливим для національної безпеки є існування небезпеки у часовому просторі. «Воєнно-політичний ризик» існує завжди, його вплив залежить від багатьох умов. Більшість вчених притримуються думки, що ризик як результат впливу на національну безпеку у прикордонному просторі може бути протилежно полярним. Обставини, коли виник ризик як небезпека, з часом та під впливом нових обставин може існувати як не небезпека і навпаки він може посилювати свій негативний вплив.

На відміну від ризику «воєнно-політичний виклик» відображає зростання небезпеки і потребує втручання у процеси щодо зменшення негативного впливу його на національну безпеку в прикордонному просторі. В часі він існує з моменту виявлення та до зниження його впливу на національну безпеку або переростання у «загрозу застосування воєнної сили».

«Загроза застосування воєнної сили» різними групами вчених трактується по-різному. Більшість з них розглядають «загрозу застосування воєнної сили» як «воєнну загрозу». Так загроза застосування воєнної сили - це стан військово-політичних відносин, що характеризується існуванням потенційної можливості застосування воєнної сили проти держави для досягнення політичних і інших цілей одним або групою суб'єктів цих відносин.

Формулюючи ознаки ризиків, викликів та загроз для нацбезпеки України у прикордонному просторі необхідно зважати на вплив світових тенденцій, які несуть небезпеку. Це глобалізація як вільний ринок, де процвітають найбільш конкурентоспроможні і ефективні держави, що призводить до загострення протиріч як в середині країни, так і між державами. Загрози розповсюдження зброї масового знищення, ядерної війни; проблеми збереження навколишнього середовища, вичерпаності багатьох природних ресурсів, наростання соціальних нерівностей і злочинності та інше.

Вивчення змісту приведених вище понять приводить до висновку, що їх виникнення та існування у прикордонному просторі на сучасному етапі розвитку людства в певній мірі не залежить від суб'єктів військово-політичних відносин. До таких чинників впливу можемо віднести:

фактори небезпек у прикордонному просторі формуються далеко від нього, швидке скорочення часу пересування загроз у просторі;

збільшення ризиків інтернаціонального рівня;

поява ризиків з характеристикою неочікуваності, непередбачувальності та які несуть руйнівну дію;

загальна мобільність активно сприяє виникненню небезпек та змінює значення національних кордонів;

Перераховані чинники разом з територіальними умовами створюють систему загроз для різних рівнів безпеки, що вимагає структурного підходу до забезпечення протидії їх впливу. Де певному рівню загроз протидіє відповідний рівень безпеки та разом з ними нижній рівень безпеки теж готовий до протидії загрози вищого порядку.

Таким чином, сьогодення національна безпека України в цілому, так і нацбезпека у прикордонному просторі повинна опиратись на міжнародну співпрацю.

Досвід України свідчить про те, що дестабілізація одного регіону призводить до проблем забезпечення безпеки в Європі в цілому.

Додатковим підтвердженням є те, що у світі з'явилися трансграничні та транснаціональні загрози. Це міжнародний тероризм, сепаратизм, організована міжнародна трансгранична злочинність, розповсюдження наркотиків, різновид міграції, порушен-

ня прав людини, розповсюдження зброї масового ураження, бідність, хвороби, занепад оточуючого середовища, конфлікти і інше.

Їх виявлення та розпізнавання ускладнюються тим, що їх більшість тісно переплетені між собою. Так, тероризм тісно зв'язаний з незаконним обігом наркотиків та зброї, організована злочинність – з наркобізнесом і нелегальною міграцією, конфлікти і бідність – з міграцією та інше. За таких умов складно класифікувати небезпеки притаманні окремо прикордонному простору. Це дозволило об'єднати небезпеки для прикордонного простору в шість груп:

соціально-економічні загрози;

міждержавні конфлікти;

внутрішньодержавні конфлікти;

засоби масового знищення людей;

тероризм;

транснаціональна організована злочинність.

Серед причин існування визначених груп небезпек є економічні і соціальні труднощі, міжнародні та внутрішні суперечності між державами і в державі. Для України, як і для більшості країн світу, загрозою нацбезпеки у прикордонному просторі залишається міграція. Вона мотивовано змінилась, стала нести економічні та соціальні цілі, що вказує на її низький соціальний статус. Міграція з такими ознаками активно використовується транснаціональною організованою злочинністю та міжнародним тероризмом, що поставили під контроль різні форми протиправної діяльності пов'язані з міграцією, це – контрабанда та торгівля людьми, підробка документів, незаконний обіг наркотичних засобів та зброї, товарів, корупція серед представників які забезпечують нацбезпеку у прикордонному просторі.

Взагалі нелегальна міграція є глобальною загрозою нацбезпеці у прикордонному просторі. Вона негативно впливає на стан нацбезпеки в цілому держави, створюючи підґрунтя для інших загроз та зростання національної організованої злочинності, переплетення її з транснаціональною, формування бази існування тероризму.

Незважаючи на те, що на сьогоднішній день експертне середовище визнає нашу країну транзитною державою для мігрантів, приблизно до 10 % від загальної їх кількості залишаються на Україні, у великих містах формують національні діаспори. Така тенденція є джерелом загострення соціальних проблем, етнічних сутичок, базою злочинних угруповань та тероризму, що в цілому приводе до підризу політичної, економічних і соціальної стабільності держави.

Іншою не менш значущою небезпекою в прикордонному просторі є міждержавні та внутрішньодержавні конфлікти. На відмінність від загрози протиправної діяльності трансграничної злочинності,

яка усуваються правоохоронними методами, то в умовах конфліктів не виключене застосування військової сили.

Щодо класифікації конфліктів, думки експертного середовища різняться. Більшість вважають що міждержавні конфлікти втрачають лідерство та їх замінюють внутрішньодержавні. Вони характеризуються сепаратизмом, крайніми формами націоналізму та релігійного фундаменталізму, тероризмом, активізацією злочинності, міграцією, вони стають початком громадянської війни.

Підґрунтям таких конфліктів стають проблеми економіки, соціального життя населення, боротьба за владу і інше, де держава втрачає лідерство щодо їх вирішення. Окремо необхідно зазначити роль та місце в розпалюванні внутрідержавних конфліктів іноземних держав.

В умовах можливого застосування воєнної сили у прикордонному просторі для зниження їх негативного впливу на нацбезпеку необхідно охарактеризувати ознаки таких загроз та виділити серед них такі, яким зобов'язана протидіяти ДПСУ.

Посилаючись на В. А. Ліпкан та аналізуючи дії Російської Федерації при анексії Криму, розпалення сепаратизму і тероризму на сході України та вторгнення на її територію дозволили сформулювати основні групи ознак загроз нацбезпеці у прикордонному просторі. До них відносяться:

- формування антиукраїнських настроїв населення прикордоння під тиском військових;
- розпалювання сепаратистських настроїв серед населення прикордоння опираючись на етнічні меншини;

- різке зниження соціальних стандартів жителів прикордоння;
- наростаюча міграція у пошуку кращих умов життя у найближчому прикордонні сусідньої держави;
- демонстративне нарощування військ поблизу кордону та проведення військових навчань;
- зниження впливу та авторитету конституційних інститутів влади;
- різке збільшення не конструктивних контактів на рівні прикордонних представників;
- різке збільшення перетину кордону поза пунктами пропуску;
- штучне обмеження пропускних операцій через кордон;
- активне залучення прикордонників з складу місцевого населення у політичні процеси, які проходять у прикордонні;
- ведення розвідки у відношенні військових частин та військових формувань;
- активізація транскордонної злочинності та використання її, як дестабілізуючої складової у прикордонні.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямку

Таким чином проведено аналіз та встановлено ознаки існуючих воєнно-політичних ризиків, викликів та загроз, що становлять небезпеку національній безпеці України у прикордонному просторі. Представлені зв'язки дозволяють передбачати появу загроз нацбезпеці у прикордонному просторі та вибрати ефективні методи зниження їх впливу.

Список літератури

1. Про основи національної безпеки України [Текст]: Закон України від 19 червня 2003 р. № 964–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – С. 361.
2. Экономическая безопасность России: Общий курс / под ред. В.К. Сенчагова. 2-е изд. – М.: Дело, 2005. – 896 с. – С. 22.
3. Владимирив А.В. «Вызовы», «риски», «опасности», «угрозы», «кризисы», «катастрофы» и «крах» как важные категории политологии и теории войны. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.kadet.ru/lichno/vlad_v/Ocenka_riskov.htm.
4. Демідов Б.О. Науково-навчальне видання. Системно-концептуальні основи діяльності у військово-технічній сфері. Книга 1. Концептуальні основи та елементи національної безпеки / під ред. Б.О. Демідова. – К., 2004. – 736 с.
5. Уточнення понятійного апарату з питань оцінювання рівня воєнної загрози національній безпеці України О.В. Левченко, В.В. Троцько, І.С. Василенко // Наука і оборона. – № 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nio.mil.gov.ua/index.php?id=autor&lang=ua>.
6. Сергунин А.А. Международная безопасность: новые подходы и концепты / А. А. Сергунин // Политические исследования. – 2005. – № 6. – С. 126-137.
7. Брега А.В. Риск в системе категорий, характеризующих антитезу национальной безопасности / А.В. Брега // Национальная безопасность: научное и государственное управленческое содержание: мат-лы Всеросс. научн. конф. 4 дек. 2009 г., Москва, Центр пробл. анал. и гос.-упр. проект. – М.: Научный эксперт, 2010. – С. 737-752.
8. Вагапов В.Б. Від задекларованого нейтралітету до вимушеної позаблоковості / В.Б. Вагапов. – К.: ВД «Стилос», 2012. – С. 123-133.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусол. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

10. Голінко В.В. Охорона державного кордону прикордонним загonom (загоном прикордонного контролю) при загостренні воєнно-політичної обстановки (у загрозливий період) [Текст]: навч. посіб. / Володимир Васильович Голінко. – Хмельницький: АПВУ, 1998. – 51 с.

11. Городнов В.П. Основные требования к моделям служебно-боевых действий по охране государственной границы [Текст] / В.П. Городнов, С.О. Дмитров, Ю.С. Паламарчук // Збірник наукових праць / голов. ред. Балашов В.О. – Хмельницький: Вид-во Нац. академії ДПСУ, 2003. № 25. Ч. II. – С. 9-12.

12. Єрошин Б.М. Охорона державного кордону на шляхах міжнародних сполучень [Текст]: підручн. / Борис Миколайович Єрошин. – Хмельницький: Вид-во Нац. академії ДПСУ, 2005. – Ч. I. – С. 128-138.

References

1. (2003), “Pro osnovy natsionalnoii bezpeky Ukrainii” [On the Fundamentals of National Security of Ukraine], *Zakon Ukrainii vid 19 chervnja 2003*, No. 964-IV, *Vidomosti Verkhovnoii Rady Ukrainii*, No. 39, pp. 361.

2. Senchaghova, V.K. (2005), “*Ekonomicheskaja bezopasnost Rossii: Obshhii kurs*” [Economic Security of Russia: General Course], Delo, Moscow, 896 p., pp. 22.

3. Vladimirov, A.V. “«Vyzovy», «riski», «opasnost», «ugrozy», «krizisy», «katastrofy» i «krakh» kak vazhnye kateghorii polytologii i teorii voiny» [«Challenges», «risks», «dangers», «threats», «crises», «disasters» and «catastrophes» as important categories of political science and theory of war], www.kadet.ru/lichno/vlad_v/Ocenka_riskov.htm.

4. Demidov, B.O. (2004), “*Naukovo-navchalne vydannia. Systemno-kontseptualni osnovy diialnosti u viiskovo-tekhnichnii sferi. Knygha 1. Kontseptualni osnovy ta elementy natsionalnoi bezpeky*” [Scientific and educational edition. System-conceptual bases of activity in the military-technical sphere. Book 1. Conceptual Foundations and Elements of National Security], Kyiv, 736 p.

5. Levchenko, O.V., Trocko, V.V. and Vasylenko, I.S. “Utochnennia poniatiinogho aparatu z pytan otsiniuvannia ravnia voiennoii zagrozy natsionalnijii bezpetsi Ukrainii” [Clarification of the conceptual apparatus on assessing the level of military threat to the national security of Ukraine], *Nauka i oborona*, No. 2, www.nio.mil.gov.ua/index.php?id=autor&lang=ua.

6. Sergunin, A.A. (2005), “Mezhdunarodnaia bezopasnost: novye podkhody i kontsepty” [International Security: New Approaches and Concepts], *Politicheskie issledovaniia*, No. 6, pp. 126-137.

7. Brega, A.V. (2010), “Risk v sisteme kateghorii, kharakterizuiushhikh antitezu natsionalnoi bezopasnosti” [Risk in the system of categories characterizing the antithesis of national security], *National security: scientific and state management content: materials of All-Russia. scientific conf., 4 dec. 2009, Moscow*, Nauchnyi ekspert, Moskva, pp. 737-752.

8. Vagapov, V.B. (2012), “Vid zadeklarovanogho neutralitetu do vymushenoii pozablokovosti” [From the declared neutrality to the forced non-alignment], «Stylos», pp. 123-133.

9. Busol, V.T. (2005), “Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoii ukraiinskoi movy” [Big explanatory dictionary of contemporary Ukrainian language], Perun, Kyiv. Irpin, 1728 p.

10. Gholinko, V.V. (1998), “Okhorona derzhavnogho kordonu prykordonnym zaghomom (zaghomom prykordonnogho kontroliu) pry zaghostrenni voienno-politychnoi obstanovky (u zagrozlyvyj period)” [Protection of the state border by the border guard detachment (border control detachment) in case of aggravation of the military-political situation (during a threatening period) navch. posibnyk], APVU, Khmelnytskyi, 51 p.

11. Ghorodnov, V.P., Dmytrov, S.O. and Palamarchuk, Ju. S (2003), “Osnovnye trebovaniia k modeliam sluzhebno-boievykh deistviy po okhrane ghosudarstvennoi ghranitsy” [The basic requirements for the models of service-combat operations on the state border protection], *Zbirnyk naukovykh prats*, Vyd-vo Nats. akademii DPSU, Khmelnytskyi, No. 25. Ch. II, pp. 9-12.

12. Yeroshyn, B.M. (2005), “Okhorona derzhavnogho kordonu na shliakhakh mizhnarodnykh spoluchen” [Protection of the state border on the international connection routes pidruchnyk], Vyd-vo Nats. akademii DPSU, Khmelnytskyi, pp. 128-138.

Надійшла до редколегії 18.12.2017

Схвалена до друку 16.01.2018

Відомості про авторів:

Трембовецький Олег Григорович

кандидат педагогічних наук доцент
начальник кафедри Національної академії
Державної прикордонної служби України
ім. Б. Хмельницького,
Хмельницький, Україна
e-mail: trembos08@gmail.com

Гулеватий Денис Юрійович

кандидат військових наук
викладач кафедри Національної академії
Державної прикордонної служби України
ім. Б. Хмельницького,
Хмельницький, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-1651-2241>
e-mail: gulevatyi@gmail.com

Information about the authors:

Oleg Trembovetskyj

Candidate of Pedagogical Sciences Associate Professor
Head of Department of National academy
of State border guard service of Ukraine
named after B. Khmelnytsky,
Khmelnytsky, Ukraine
e-mail: trembos08@gmail.com

Denys Gulevatyj

Candidate of Military Sciences
Instructor of Department of National
academy of State border guard service of
Ukraine named after B. Khmelnytsky,
Khmelnytsky, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-1651-2241>
e-mail: gulevatyi@gmail.com

АНАЛИЗ И ПРИЗНАКИ ВОЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ РИСКОВ, ВЫЗОВОВ И УГРОЗ НА ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАНИЦЕ

О.Г. Трёмбовецкий, Д.Ю. Гулеватый

Государственная пограничная служба Украины выполняет задачи по охране и обороне государственной границы. Наличие постоянных рисков, вызовов и угроз, вызванных радикальными изменениями международной обстановки, значительно влияют на взгляды относительно характера угроз безопасности в пограничном пространстве, путей их своевременного выявления, предупреждения и нейтрализации.

В исследовании проанализированы и сформулированы признаки рисков, вызовов и угроз национальной безопасности Украины в пограничном пространстве.

Ключевые слова: государственная граница, риск, вызов, угроза, национальная безопасность Украины, пограничный пространство.

ANALYSIS AND FEATURES OF THE MILITARY-POLITICAL RISKS, CHALLENGES AND THREATS ON THE STATE BORDER

O. Trembovetsky, D. Hulevatyi

Radical changes in the international situation affect considerably the views on the nature of security threats in the border guard sphere, ways of their timely identification, prevention and neutralization. Therefore, detection, formulating and systematizing of problems, arising at present are relevant and have a perspective of development in the border security sphere. It is expedient to consider them through the prism of the analysis of military-political risks, challenges and threats on the border in the light of their practical implementation in the conditions of rapid changes in international and global security environments.

Ensuring national security in the border guard sphere will become possible when the State Border Guard Service of Ukraine realizes how to provide it. The result will depend on the understanding the meaning of the concept «the national security of Ukraine in the border guard sphere» as a component of the national security of Ukraine where it is necessary to highlight the processes of ensuring the protection of the interests of a man and a citizen, society and state. This approach will help to understand: where, how and when in these processes the obstacles may arise and foresee risks, challenges and threats of their emergence, as well as their sources. Without the methodological definition of the content of these concepts for ensuring the national security of Ukraine in the border guard sphere, it is impossible to determine and grade them.

Most scientific works show different views on the interpretation of the concepts of "risks", "challenges", "threats" and their ranking. The study proposes to treat them as different degrees of influence on the provision of the national security in the border guard sphere. When comparing terms, the risk is the lowest level of danger, and the threat is its highest level. Our approach will be based on accepted in our country national concepts in accordance with the Strategy of National Security of Ukraine.

Keywords: state border, risk, challenge, threat, national security of Ukraine, border guard sphere.